

ŠVIETIMO KOKYBĖS UŽTIKRINIMO 2012 M. APŽVALGA DIDŽIŲJŲ MIESTŲ SAVIVALDYBĖS

Parengė Regioninės politikos analizės skyriaus specialistai:

Gintaras Bakanas
El. paštas gintaras.bakanas@smm.lt
Tel. (8 389) 64 060

Meilė Labeikytė
El. paštas meile.labeikyte@smm.lt
Tel. (8 45) 505 773

Jurga Zacharkienė
El. paštas jurga.zacharkiene@smm.lt
Tel. (8 41) 524 657

Aušra Jankauskienė
El. paštas ausra.jankauskiene@smm.lt
Tel. (8 41) 524 657

Gintautas Meilūnas
El. paštas gintautas.meilunas@smm.lt
Tel. (8 45) 505 774

Lina Žižliauskienė
El. paštas lina.zizliauskiene@smm.lt
Tel. (8 41) 500 215

Ši apžvalga yra skirta aprašyti švietimo kokybės užtikrinimo situaciją 6 didžiausiose Lietuvos miestuose: Alytuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje.

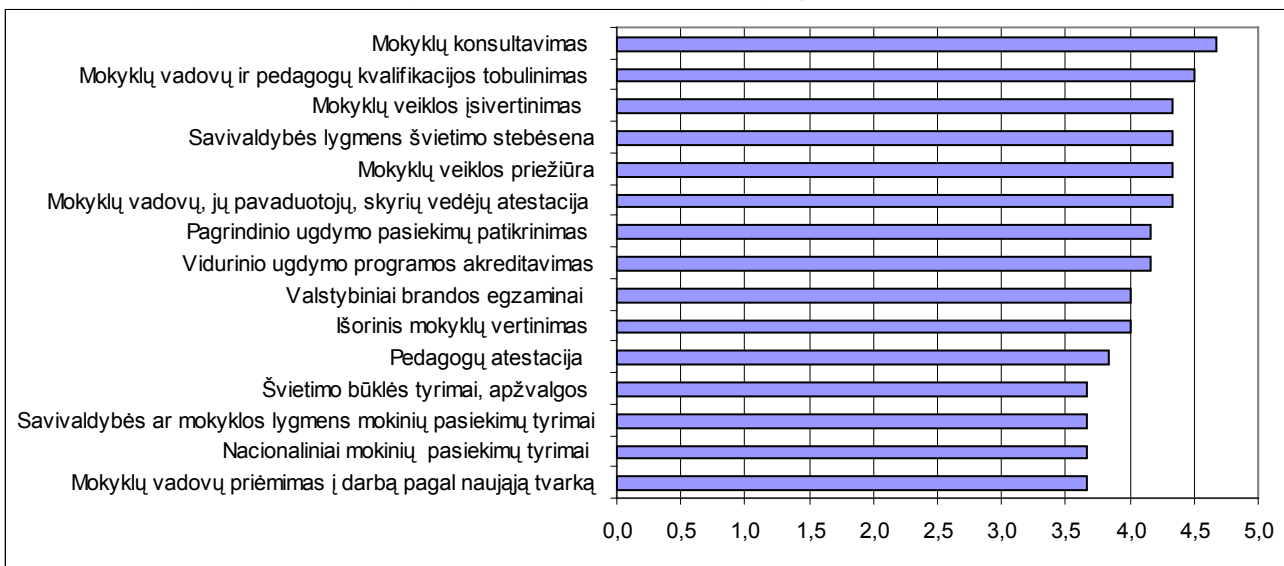
Švietimo kokybės užtikrinimo būdai ir savivaldybių specialistų nuostatos

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 37 str. 4 dalyje nustatyta, kad siekiant gerinti švietimo kokybę vykdoma švietimo stebėseną, tyrimai, mokyklų veiklos įsivertinimas ir išorinis vertinimas, mokyklų vadovų ir mokytojų atestacija, mokymosi pasiekimų vertinimas.

Apklausoje duomenimis, Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistai dažniausiai taiko šiuos kokybės užtikrinimo būdus: savivaldybės mokyklų veiklos priežiūrą, išorinio mokyklų veiklos vertinimo inicijavimą, mokyklų konsultavimą. Savivaldybės specialistai atlieka švietimo būklės tyrimus ir mokinių mokymosi pasiekimų vertinimus (tyrimus) Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Vilniaus miestų savivaldybėse. Užsakomieji švietimo būklės tyrimai inicijuojami Panevėžio miesto savivaldybėje. Savivaldybės lygmens švietimo stebėseną pagal rodiklius vykdoma Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių miestų savivaldybėse. Šiaulių miesto savivaldybės administracijos švietimo skyriaus specialistai atlieka (pagal poreikį) temines apklausas, pavyzdžiui, mokinių apklausą apie vertinimą pamokoje, apklausą apie mokyklose vykdomo prevencinio darbo veiksmingumą. Klaipėdos miesto savivaldybėje atliekamos gyventojų apklausoje švietimo klausimais.

Didžiųjų miestų savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistai apklausoje penkiabale sistema (vertinimo skalė pagal svarbumą – nuo 1 iki 5 balų) įvertino kai kurių veiklos sričių svarbą švietimo kokybės užtikrinimo požiūriu savivaldybėje. 1 pav. pateiktas visų 6 didžiųjų miestų savivaldybių veiklos sričių svarbos įvertinimo vidurkis.

1 pav. Veiklos sričių svarba švietimo kokybės užtikrinimo požiūriu savivaldybėje (1 – nesvarbu, 5 – labai svarbu)

Duomenų šaltinis: savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistų apklausa

Analizuojant apklausoje rezultatus pastebėta, kad kai kurių sričių svarbos įvertinimas savivaldybėse gerokai skiriasi. Aukštai (5, 4 balais) visos savivaldybės įvertino dvi sritis (iš penkiolikos): „Mokyklų vadovų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimas“ ir „Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas“. 5 (iš 6) savivaldybės aukštai įvertino šias sritis: „Mokyklų konsultavimas“, „Savivaldybės lygmens švietimo stebėseną“, „Mokyklų veiklos įsivertinimas“, „Vidurinio ugdymo programos akreditavimas“, „Valstybiniai brandos egzaminai“, „Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų, skyrių vedėjų atestacija“, „Mokyklų veiklos priežiūra“. 4 (iš 6) savivaldybės aukštai įvertino sritį „Pedagogų atestacija“.

„Mokyklų veiklos įsivertinimą“ dauguma savivaldybių laiko svarbesniu švietimo kokybės užtikrinimo veiksniu nei „Išorinį mokyklų vertinimą“. Tik trys savivaldybės aukštai įvertino šias sritis: „Nacionaliniai, savivaldybės ar mokyklos lygmens mokinių pasiekimų tyrimai“, „Švietimo būklės tyrimai, apžvalgos“. „Mokyklų vadovų priėmimas į darbą pagal naują tvarką“ įvertintas skirtingai – nuo 1 iki 5 balų.

Savivaldybės švietimo strategijos įgyvendinimas

Švietimo planavimo paskirtis – nustatyti švietimo tikslus ir uždavinius, apibrėžti prioritetus ir priemones uždaviniams vykdyti. Strateginio planavimo metodika suteikia galimybę koordinuoti visų švietimo sistemos elementų veiklą, telkti jų pastangas siekiant bendrų ilgalaikių tikslų. Remiantis savi-

valdybių švietimo padalinių veiklos dokumentais, stebėsenos rodiklių analize, galima teigti, kad visų didžiųjų miestų savivaldybių švietimo padalinių veikla yra siejama su kokybės siekiais.

Alytaus miesto savivaldybės 2011–2013 metų strateginiame veiklos plane numatyta įgyvendinti programą „Švietimo kokybės ir mokymosi aplinkos užtikrinimas“ siekiant vieno iš savivaldybės strateginių tikslų – „Užtikrinti miesto gyventojams galimybę gauti kokybišką išsilavinimą“. Šiam tikslui įgyvendinti užsibrėžti uždaviniai: tobulinti ugdymą; ugdyti savivaldybės švietimo bendruomenę, sudaryti sąlygas mokinių profesiniam ugdymui, teikti bendruomenės nariams pedagoginę psichologinę pagalbą; gerinti mokinių ugdymo(si) ir mokymo(si) aplinką. Alytaus miesto savivaldybės tarybos, mero, administracijos direktoriaus ir administracijos 2011 metų veiklos ataskaitoje (toliau – veiklos ataskaita) yra išvardijami svarbiausi Švietimo skyriaus uždaviniai – tai valstybinės švietimo politikos įgyvendinimas, švietimo veiklą reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimas ir savivaldybės tarybai pavaldžių mokyklų vykdomo ugdymo bei profesinio mokymo, vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo bei vaikų užimtumo organizavimas, priežiūra ir tobulinimas. Savivaldybės veiklos planavimo dokumentai ir veiklos ataskaitos analizė leidžia teigti, kad švietimo padalinio veikla yra orientuota į kokybės siekį, tačiau veiklos ataskaitoje neatsispindi tai, kaip vertinamas tikslų pasiekimo mastas ir kaip jis siejamas su turimais stebėsenos rodikliais.

Kauno miesto savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir turizmo plėtros reikalų valdybos specialistai pagal Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtintus stebėsenos rodiklius nuo 2007 m. kasmet rengia ataskaitą „Švietimo kaita ir analizė“. Stebėsenos rodiklių duomenys panaudojami apžvalgoms, ataskaitoms, mokyklų veiklos tobulinimo rekomendacijoms rengti, kaitos strategijoms kurti. Švietimo ir ugdymo skyrius, planuodamas ir įgyvendindamas strategines priemones, kuriomis siekiama užtikrinti „aukštą švietimo ir ugdymo paslaugų kokybę“, naudojami stebėsenos rodiklių duomenimis. Susitariama dėl laukiamų rezultatų įgyvendinimo vertinimo kriterijų. Pavyzdžiui, susitarta, kad strateginės priemonės „Mokyklos veiklos kokybės valdymo užtikrinimas“ laukiamas rezultatas – „mokyklų veiklos kokybės indeksas ne mažesnis nei miesto vertintų mokyklų kokybės indekso vidurkis“; priemonės „Mokyklų pertvarkos įgyvendinimas“ laukiami rezultatai – „nesumazės mokinių skaičiaus vidurkis klasėse“, „mokinio krepšelio lėšų dalis darbo užmokesčiui pakankama visose švietimo įstaigose“ ir kt.

Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Ugdymo ir kultūros departamento Švietimo skyriaus strateginis tikslas orientuotas į švietimo paslaugų Klaipėdos miesto savivaldybės švietimo įstaigose kokybę, akcentuotas siekis sukurti saugią ir šiuolaikinius reikalavimus atitinkančią mokymosi aplinką. Klaipėdos miesto savivaldybės Ugdymo proceso užtikrinimo 2012 m. programos tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymo proceso organizavimą. Nustatant ugdymo kokybę, siekiama užtikrinti objektyvų mokymosi pasiekimų vertinimą, administruojant brandos egzaminų vykdymą, siekiant gerinti švietimo kokybę vykdomas išorinis mokyklų vertinimas, mokyklų vadovų ir mokytojų atestacija. Pradėta diegti švietimo stebėsenos rodiklių sistema.

Panevėžio miesto savivaldybėje švietimo kokybei užtikrinti taikomi tokie būdai: užsakomieji švietimo būklės tyrimai, švietimo kokybės stebėjimas pagal savivaldybės švietimo stebėsenos rodiklius, mokyklų veiklos priežiūra, išorinio mokyklų veiklos vertinimo inicijavimas, mokyklų konsultavimas ir kita. Savivaldybės taryba pritarė miesto švietimo įstaigų 2011 metų veiklos programoms, 2011–2013 metų strateginiams planams, įstaigų vadovų 2010 metų veiklos ataskaitoms, taip pat buvo parengtas ir patvirtintas bendrojo ugdymo mokyklų higienos būklės gerinimo planas, įvertinta miesto švietimo įstaigų pastatų būklė, vykdytas aplinkos apžiūros konkursas.

Šiaulių miesto savivaldybėje parengta ir įgyvendinama Švietimo prieinamumo ir kokybės užtikrinimo programa kaip Šiaulių miesto savivaldybės strateginio veiklos plano dalis. Programos tikslų įgyvendinimas siejamas su uždaviniais, orientuotais į švietimo kokybės užtikrinimo siekius, pavyzdžiui: tobulinti švietimo valdymą, įvertinti gyventojų švietimo poreikius, užtikrinti optimalų neformaliojo vaikų švietimo mokyklų prieinamumą ir paslaugų įvairovę, modernizuoti ir atnaujinti mokymo bazę ir kt. Dokumente yra numatyti programos tikslų vertinimo kriterijai 2011–2014 metams, t. y. rodikliai ir jų matavimo vienetai.

Vilniaus miesto savivaldybės 2011–2014 m. veiklos plane vienas iš nurodomų savivaldybės tikslų yra „Užtikrinti visuotinį švietimo prieinamumą ir kokybę, mažinti socialinę atskirtį, ugdyti visuomenės sveikatą, plėtoti kultūrinę veiklą ir skatinti bendruomeniškumą“. Vilniaus miesto savivaldybės 2011–2014 m. veiklos plano vykdymo 2011 metų ataskaitos (toliau – Plano ataskaita) dalis „Vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų ugdymas“ yra sudaryta iš programos tikslų ir uždavinių, vertinimo kriterijų, rezultatų vertinimo kriterijų ir asignavimų panaudojimo nukrypimų nuo 2011–2014 m. veiklos plano priešasčių analizės. Plano ataskaitoje nagrinėjama dešimt pirmosios programos tikslų (pavyzdžiui, užtikrinti mokinių privalomą mokymąsi bendrojo ugdymo mokyklose; tenkinti mokinių pažinimo, lavinimo ir saviraiškos poreikius (neformalusis švietimas); rūpintis bendruoju vaikų gebėjimų ir vertybinių nuostatų ugdymu didinant ikimokyklinių įstaigų prieinamumą). Plano ataskaitoje skelbiama, kad įgyvendinant programą „Vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų ugdymas“ įvykdytos visos 32 numatytos priemonės.

Švietimo stebėsenos savivaldybėse

Apklaustos duomenimis, 4 (iš 6) savivaldybės turi įsiteisintuosius švietimo stebėsenos tvarkas (reglamentus), tokių tvarkų neturi Vilniaus ir Šiaulių miestų savivaldybės. Atskiro savivaldybės švietimo stebėsenos rodiklių sąrašo neturi tik Vilniaus miesto savivaldybė. Pagal savivaldybės švietimo stebėsenos rodiklių sąrašą informaciją apie švietimo būklę Panevėžio m. pradėjo rinkti nuo 2004 m., Klaipėdos m. – nuo 2005 m., Kauno m. – nuo 2007 m., Alytaus ir Šiaulių m. savivaldybės – nuo 2008 m.

Alytaus, Kauno, Panevėžio ir Šiaulių miestų savivaldybės ir dar keturių rajonų savivaldybės dalyvauja nacionaliniame projekte „Regioninių švietimo valdymo informacinių sistemų (RŠVIS) plėtra bei švietimo politikos analizės specialistų kompetencijos tobulinimas“. Projekto esmė – švietimo stebėsenai vykdyti naudojama informacinė sistema RŠVIS ir bazinis stebėsenos rodiklių sąrašas.

Savivaldybės švietimo stebėsenos rodiklių sąrašus atnaujinama kartą per 2–3 metus. Rodiklių skaičius yra nuo 43 (Alytaus m.) iki 79 (Panevėžio m.). Daugiausia tai kiekybiniai rodikliai (mokinių skaičius, mokyklų skaičius, pedagogų kvalifikacija, lėšos ir t. t.).

Kauno miesto savivaldybėje švietimo stebėsenos vykdoma ir pagal sudėtingesnius rodiklius – kokybės indeksus (pvz., ugdymo ir mokymosi vertinimo kokybės indeksas mokyklos ir miesto lygmeniu, mokyklos kultūros vertinimo kokybės indeksas mokyklos ir miesto lygmeniu ir kt.).

Šiaulių miesto savivaldybėje mokyklų stebėsenos vykdoma ir pagal unikalius įsivertinimo rodiklius bei kriterijus. Šiaulių miesto savivaldybės rodikliai atspindi Optimalios mokyklos, tai yra švietimo įstaigos, galinčios sudaryti tinkamas ir ekonomiškai pagrįstas ugdymo(si) sąlygas, požymius ir leidžia ne tik pačioms mokykloms atlikti įsivertinimą, bet ir mokyklų savininkui priimti konkrečiais duomenimis ir susitarimais pagrįstus sprendimus dėl mokyklų reorganizavimo ar dėl papildomo finansavimo. Yra suformuluoti 9 rodikliai (klasių komplektavimas, mokinio krepšelio lėšos, savivaldybės skiriamos aplinkos lėšos 1 mokiniui, 1 mokiniui tenkantis mokyklos šildomas plotas, mokytojų kvalifikacija, specialioji pagalba mokiniui, mokyklos ugdymo plano atitikimas Bendrųjų ugdymo planų nuostatoms, specialiųjų kabinetų ir patalpų aprūpinimas įvairaus tipo mokyklose, patalpų atitiktis Lietuvos higienos normų reikalavimams) bei nustatytos konkrečios rodiklių fiksavimo datos (terminai). Mokyklos pagal šiuos rodiklius atlieka įsivertinimą, o savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu sudaryta grupė, išanalizavusi mokyklos pateiktą medžiagą, teikia siūlymus mokyklai dėl mokyklos veiklos organizavimo arba mokyklos savininkui – dėl papildomo finansavimo ar jos reorganizavimo.

Rinkdamos duomenis švietimo stebėsenos rodikliams visos didžiųjų miestų savivaldybės naudojasi mokyklų teikiama ir Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (NMVA) duomenimis. 4 (iš 6) savivaldybės naudoja ir Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS), Statistikos departamento

(SD) ir Nacionalinio egzaminų centro (NEC) duomenis. Klaipėdos m. savivaldybė nurodė naudojanti Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus pažymą, kitų savivaldybės administracijos padalinių teiktus duomenis.

Apklauso duomenimis, švietimo materialinio aprūpinimo ir finansavimo, ugdymo organizavimo ir valdymo rodikliai geriausiai atspindi švietimo būklę savivaldybėse (įvertinta 4,8 balo), mažiausiai vertingi švietimo pasekmių rodikliai (3 balai).

Visose didžiųjų miestų savivaldybėse švietimo rodiklių duomenys naudojami apžvalgoms ir ataskaitoms rengti. 5 (iš 6) savivaldybėse švietimo rodiklių duomenimis remiamasi naujomis strategijos ir mokyklos veiklos tobulinimo kryptims formuluoti, savivaldybės tarybos sprendimų projektams rengti, 3 (iš 6) savivaldybėse – tyrimams apie švietimo būklę užsakyti. Vilniaus m. savivaldybė, įgyvendindama Vilniaus m. savivaldybės 2011–2014 m. veiklos planą, biudžetiniams metams planuoja ir nustato stebimus švietimo vertinimo kriterijus. Kauno m. savivaldybėje kasmet išleidžiamas leidinys „Švietimo kaita ir analizė“, kuriame pagal patvirtintus švietimo stebėsenos rodiklius apibūdinama švietimo būklė Kauno mieste.

Rinkdamos ir vertindamos duomenis savivaldybės susiduria su šiomis problemomis: ne visi reikalingi duomenys yra duomenų bazėse ir ne visi reikalingi duomenys bazėse yra patikimi.

Mokyklų veiklos priežiūra

Švietimo įstatyme apibrėžta švietimo priežiūros paskirtis – stebėti švietimo prieinamumą ir kokybę ir skatinti švietimo tobulinimą, konsultuoti ir vertinti veiklą. Savivaldybėse mokyklų veiklos priežiūrą atlieka savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija. Mokyklų veiklos priežiūra keičiama nuo inspektavimo grindžiamos į pagalbą grindžiamą. Tai rodo apklauso rezultatai – mokyklų konsultavimas, kaip viena iš priežiūros formų, vykdomas visose savivaldybėse.

Apklauso duomenimis, mokyklų veiklos priežiūra vykdoma įvairiomis formomis. Visų didžiųjų miestų savivaldybėse vykdomi planiniai teminiai patikrinimai, neplaniniai teminiai patikrinimai (pagal atsiradusį poreikį). Šiaulių miesto savivaldybėje yra vykdomi ir planiniai visapusiški patikrinimai, Vilniaus miesto savivaldybėje – neplaniniai visapusiški patikrinimai.

Apklauso duomenimis, savivaldybėse mokyklų veiklos priežiūros mastai yra skirtingi. 4 (iš 6) savivaldybėse per metus patikrinama ne daugiau kaip 50 proc. mokyklų. Šiaulių miesto savivaldybėje per metus veiklos priežiūra atliekama visose savivaldybės mokyklose, Klaipėdos miesto savivaldybėje visos mokyklos patikrinamos bent po 2 kartus per metus. Šioje savivaldybėje priežiūros mastai siejasi su aukštu mokyklų veiklos priežiūros įvertinimu – apklausoje mokyklų veiklos priežiūra švietimo kokybės užtikrinimo požiūriu įvertinta kaip labai svarbi sritis.

Mokyklų veiklos priežiūros sritis aukštai įvertinta 5 (iš 6) savivaldybėse.

1 lentelė. Mokinių ir mokytojų skaičius, tenkantis vienam savivaldybės švietimo padalinio specialistui

Savivaldybė	Savivaldybės administracijos švietimo padalinyje dirbančių valstybės tarnautojų (švietimo specialistų) skaičius	Mokinių skaičius*		Mokytojų skaičius**	
		iš viso	tenka vienam savivaldybės švietimo padalinio specialistui, vykdančiam viešojo administravimo funkcijas	iš viso	tenka vienam savivaldybės švietimo padalinio specialistui, vykdančiam viešojo administravimo funkcijas
Alytus	8	8751	1093	641	80
Kaunas	26	36724	1412	2723	105
Klaipėda	17	18262	1074	1477	87
Panevėžys	12	13322	1110	948	79
Šiauliai	12	14537	1211	1159	97
Vilnius	24	59744	2489	4504	188

Duomenų šaltiniai: savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistų apklausa, ŠVIS

* Be priešmokyklinio ugdymo mokinių.

** Einančių pagrindines pareigas.

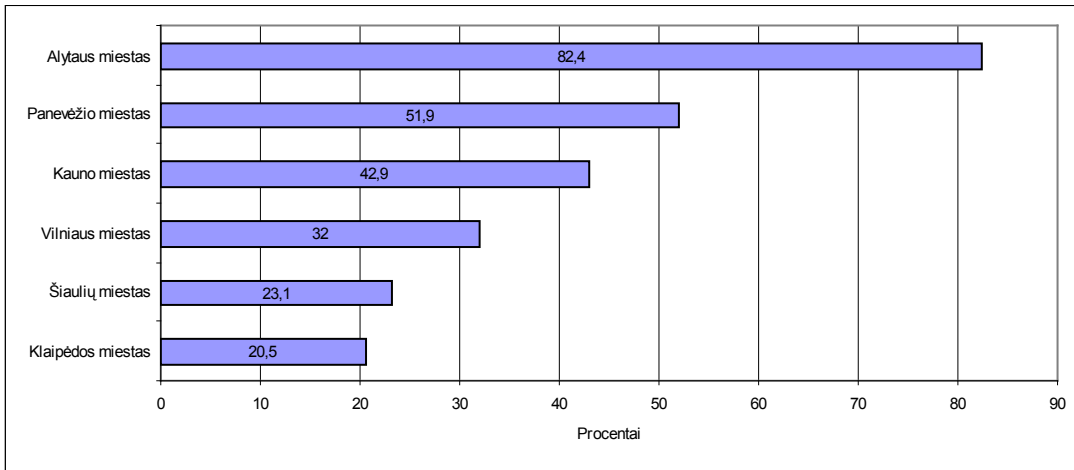
Šalies didžiųjų miestų savivaldybių švietimo padalinių specialistų darbo krūvis nėra tolygus, tai iš dalies lemia skirtingas mokinių ir mokytojų skaičius, tenkantis vienam specialistui. Iš 1 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad kuo didesnis miestas, tuo švietimo specialistų krūvis yra didesnis. Daugiausiai mokinių ir mokytojų vienam švietimo specialistui tenka Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybėse.

Mokyklų išorinis vertinimas

Išorinio vertinimo rezultatai

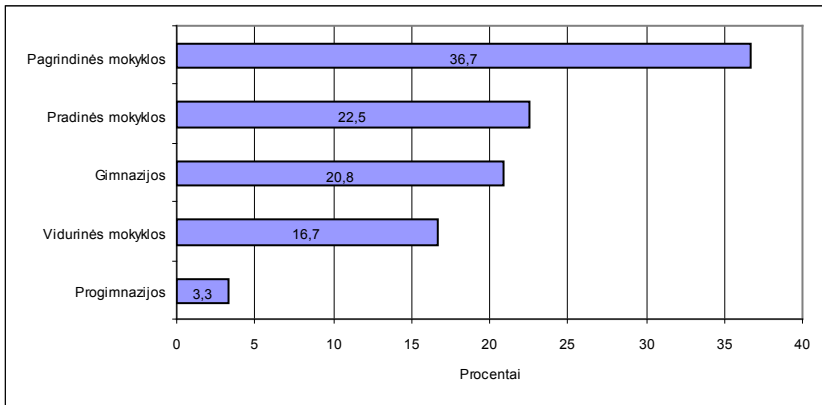
Bendrojo ugdymo mokyklų veikla vertinama išorinio mokyklos veiklos vertinimo būdu. Esminis šio vertinimo tikslas yra mokyklos tobulėjimas. 2007–2012 metais išorinis mokyklų vertinimas buvo atliktas 120 Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus miestų savivaldybių mokyklų. Daugiausia mokyklų įvertinta Vilniaus (41 mokykla) ir Kauno (33 mokyklos) miestų savivaldybėse. Po 14 mokyklų įvertinta Panevėžio ir Alytaus miestų savivaldybėse, o mažiausiai – Klaipėdos ir Šiaulių miestų savivaldybėse – po 9 mokyklas. Įvertintų mokyklų dalis (proc.) savivaldybėse pateikta 2 pav., o mokyklų dalies pasiskirstymas pagal mokyklų tipus pateiktas 3 pav.

2 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų, kurių veikla įvertinta pagal išorinio vertinimo tvarką, dalis (proc.) savivaldybėse (2007–2012 m.)

Duomenų šaltinis: NMVA, ŠVIS

3 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų, kurių veikla įvertinta pagal išorinio vertinimo tvarką, dalis (proc.) pagal mokyklos tipą

Duomenų šaltinis: NMVA

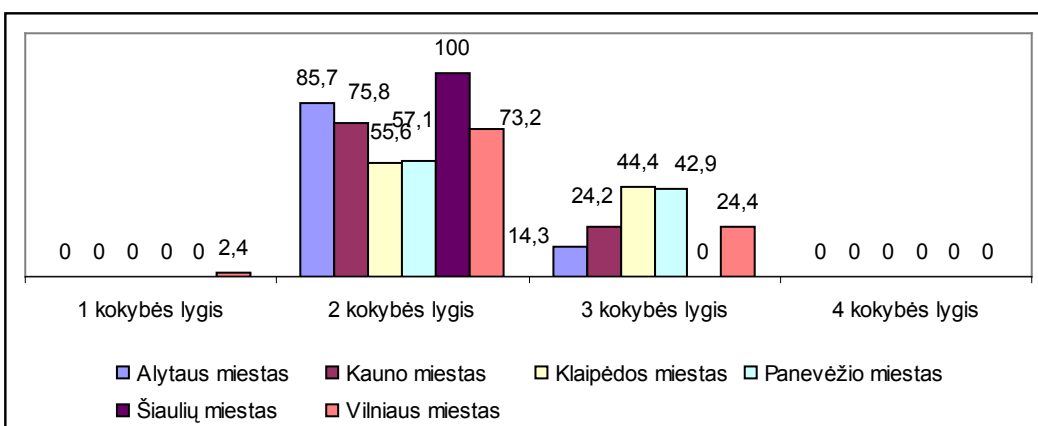
Apžvelgiant didžiųjų miestų bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo rezultatus, pateikiama statistinė informacija apie trijų mokyklos veiklos sričių – „Ugdymasis ir mokymas“, „Mokymosi pasiekimai“, „Pagalba mokiniui“ – įvertinimo atitiktį vienam iš kokybės lygių. Procentinis įvertintų mokyklų pasiskirstymas pagal kokybės lygius pateiktas 4, 5, 6 pav.

Analizuojant išorinio vertinimo rezultatus matyti, kad dauguma mokyklų pagal tris minėtas veiklos sritis atitiko antrą arba trečią kokybės lygį. Aukštą kokybės lygį (ketvirtą), kuris yra laikomas atitinkančiu patirtį, vertą skleisti už mokyklos ribų, atitiko 14,3 proc. Panevėžio ir 11,1 proc. Klaipėdos miesto savivaldybių mokyklų, vertintų pagal sritį „Mokymosi pasiekimai“ bei 7,1 proc. Panevėžio ir 2,4 proc. Vilniaus miesto savivaldybių mokyklų, vertintų pagal sritį „Pagalba mokiniui“. Pagal sritį „Ugdymasis ir mokymas“ ketvirto kokybės lygio neatitiko nė viena didžiųjų miestų vertintų bendrojo ugdymo mokyklų.

Mokyklų išorinio vertinimo duomenys rodo, kad geriausiai įvertinta „Pagalbos mokiniui“ sritis. Trečią kokybės lygį, kuris atitinka patirtį, vertą skleisti pačioje mokykloje, atitiko daugiau kaip pusė visų mokyklų (ketvirtą lygį – dalis Panevėžio ir Klaipėdos miestų savivaldybių mokyklų). Pagal sritis „Mokymosi pasiekimai“ ir „Ugdymasis ir mokymas“ daugiau mokyklų įvertinta antru kokybės lygiu nei trečiu.

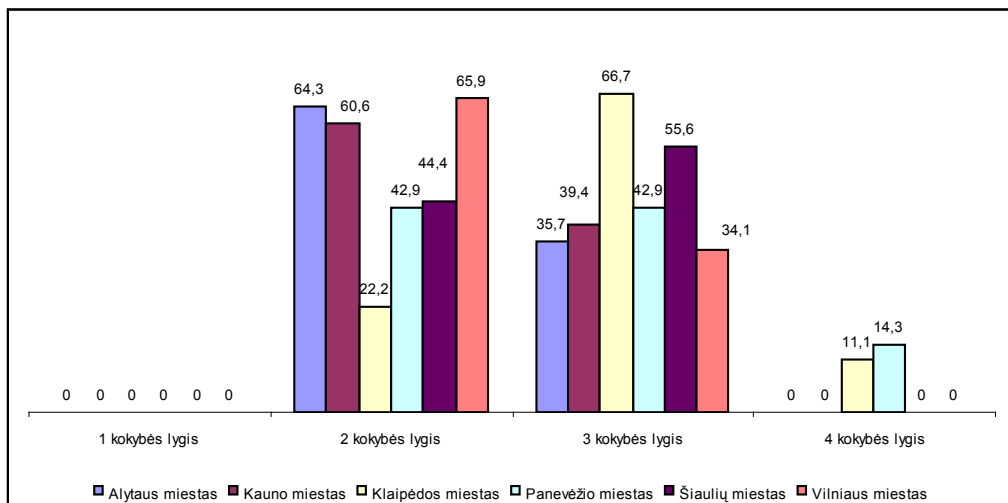
Pagal veiklos sritis „Ugdymasis ir mokymas“ ir „Mokymosi pasiekimai“ geriausiai įvertintos Klaipėdos ir Panevėžio miestų savivaldybių mokyklos, pagal „Pagalbos mokiniui“ – Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių miestų savivaldybių mokyklos.

4 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų įvertinimas pagal veiklos sritį „Ugdymasis ir mokymas“ dalis (proc.), lyginant su įvertintų savivaldybių mokyklų skaičiumi

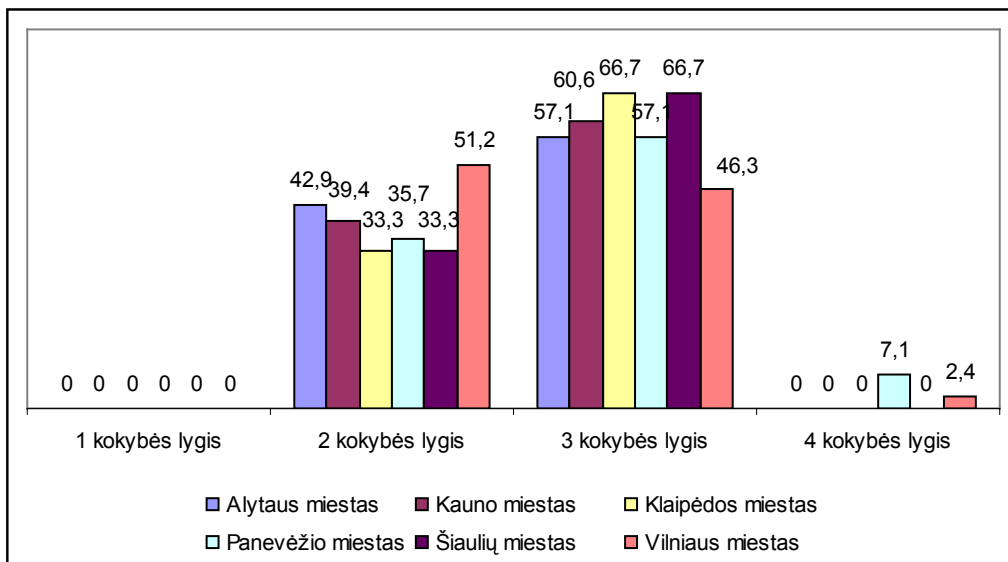
Duomenų šaltinis: NMVA

5 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų įvertinimas pagal veiklos sritį „Mokymosi pasiekimai“ dalis (proc.), lyginant su įvertintų savivaldybių mokyklų skaičiumi

Duomenų šaltinis: NMVA

6 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų įvertinimas pagal veiklos sritį „Pagalba mokiniui“ dalis (proc.), lyginant su įvertintų savivaldybių mokyklų skaičiumi

Duomenų šaltinis: NMVA

Mokyklų parinkimas išoriniam vertinimui, kurį atlieka NMVA

Viena švietimo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo kryptis – vidinio kokybės užtikrinimo diegimas, plėtotė ir derinimas su išoriniu vertinimu. Išorinis vertinimas, kaip formuojamasis mokykloje vykstančių procesų vertinimas, suteikia informaciją, reikalingą mokyklos veiklai koreguoti ir veiklos rezultatams gerinti. Savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija inicijuoja, planuoja ir organizuoja išorinį vertinimą mokyklose, todėl jai tenka svarbus vaidmuo padedant mokykloms tobulinti savo veiklą ir siekiant švietimo kokybės apskritai. Apklauso duomenimis, didžiųjų miestų savivaldybėse mokyklų parinkimo motyvai išoriniam vertinimui yra panašūs. 4 (iš 6) savivaldybės nurodė, kad dažniausiai mokyklos pačios išreiškia norą. 3 (iš 6) didžiųjų miestų savivaldybėse mokyklos parenkamos, siekiant tam tikro tolygumo, t. y. norima turėti informaciją apie skirtingus bendrojo ugdymo mokyklų tipus (pradinė mokykla, progimnazija, pagrindinė mokykla, vidurinė mokykla, gimnazija).

2 (iš 6) savivaldybės, siekdamos gauti objektyvios informacijos apie mokykloje vykstančius procesus, derina du pagrindinius šiuo metu taikomus mokyklų veiklos vertinimo būdus – išorinį mokyklų veiklos vertinimą ir vidurinio ugdymo programos akreditavimą (pavyzdžiui, Kauno miesto savivaldybėje išoriniam vertinimui parenkamos mokyklos, kurių vidurinio ugdymo programa yra numatyta akredituoti). Taip atliekamas išsamesnis mokyklos veiklos vertinimas, o vertinamai mokyklai taikomos paprastesnės vidurinio ugdymo programos akreditavimo procedūros. Klaipėdos miesto savivaldybėje pirmiausia išoriniam vertinimui siūlomos mokyklos, kurioms nereikia akredituoti vidurinio ugdymo programos, t. y. vidurinės mokyklos tipui nepriskiriamos mokyklos.

Išorinio mokyklų vertinimo medžiagos panaudojimas

Išorinio mokyklų vertinimo medžiagos panaudojimo galimybės gali būti labai įvairios – rezultatai pristatomi mokytojams, ataskaitos teikiamos mokykloms, savivaldybei, vertinimo medžiaga panaudojama stebėsenai, ŠMM metinio pranešimo rengimui ir pan. Savivaldybių specialistų patirtis ir požiūris į mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo rezultatų panaudojimą ir sklaidą skiriasi. Apklauso duomenimis, 3 (iš 6) didžiųjų miestų savivaldybės laikosi nuostatos, kad NMVA atlikto vertinimo medžiaga (išvados) turi būti paviešinta kaip siektinas ar vengtinąs pavyzdys (pavyzdžiui, Alytaus mieste išorinio vertinimo išvados pristatomos savivaldybės švietimo padalinio pasitarime, numatomas veiksmų planas nustatytiems trūkumams šalinti, vykdoma plano įgyvendinimo priežiūra). Kitos 3 (iš 6) savivaldybės laikosi nuostatos, kad mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo

rezultatai pirmiausia turi būti aptarti su mokykla, tada savivaldybės švietimo padalinys imasi konkrečių priemonių vertintos mokyklos veiklai tobulinti. Šiaulių m. savivaldybė nurodė, kad išorinio mokyklų vertinimo išvadas naudoja tik mokykla savo veiklai tobulinti. Dalis savivaldybių NMVA pateiktą išorinio mokyklų vertinimo medžiagą naudoja švietimo kokybei savivaldybės mastu įvertinti. Visos apklausoje dalyvavusios didžiųjų miestų savivaldybės nurodė, kad teikė pagalbą mokykloms po išorinio vertinimo rengiant ir įgyvendinant mokyklos veiklos tobulinimo veiksmų planą.

4 (iš 6) savivaldybės išorinio mokyklų vertinimo svarbą vertina gana aukštai (5, 4 balais). 2 (iš 6) savivaldybės išorinio mokyklos vertinimo svarbą įvertino 3 balais (žemiausias įvertinimas iš visų pateiktų pozicijų), tačiau šios savivaldybės, kurdamos savivaldybės švietimo strategiją ir vertindamos švietimo kokybę, taip pat remiasi išorinio mokyklų vertinimo medžiaga. 5 (iš 6) savivaldybės išorinio mokyklų vertinimo medžiagą naudoja švietimo kokybei savivaldybės mastu įvertinti, savivaldybės švietimo strategijai kurti.

Kokybės užtikrinimo priemonių veiksmingumas

Apklausoje duomenimis, didžiųjų miestų savivaldybės, siekdamos užtikrinti švietimo kokybę, nurodė gana skirtingus kokybės užtikrinimo būdus ir veiksmus, kurie leidžia savivaldybėms pasiekti pageidautiną rezultatą. Alytaus, Kauno, Šiaulių, Vilniaus savivaldybės nurodė Švietimo įstatyme numatytas švietimo kokybės gerinimo priemones, susijusias su švietimo organizatorių tobulėjimu (mokyklų vadovų atestacija, mokyklos administracijos narių kvalifikacijos tobulinimas, mokyklų vadovų dalyvavimas įvairiose darbo grupėse), su švietimo stebėseną (mokyklos situacijos pokyčio pagal stebėsenos rodiklius fiksavimas ir aptarimas), su išorės vertinimu (planingas mokyklų konsultavimas dėl išorės vertinimo ir mokyklų įšivertinimo, išorės vertinimo inicijavimas, tobulinimo priemonių su mokykla aptarimas, grįžtamojo ryšio stebėseną ir pokyčių fiksavimas), su mokymosi pasiekimų vertinimu (nuoseklus ir kryptingas mokinių pasiekimų stebėjimas ir analizavimas). Be minėtų veiksmų, Šiaulių miesto savivaldybė nurodė veiklos planavimą, mokykloms numatant kryptį, Alytaus miesto savivaldybė – modernios aplinkos kūrimą, tinkamą švietimo finansavimą, Klaipėdos miesto savivaldybė nurodė veiksmus, skatinančius mokyklų bendruomenių narius tobulėti (pavyzdžiui, mokyklų vadovų pasitarimuose aptariamą švietimo padalinio atliktos mokyklų veiklos priežiūros rezultatai išskiriant vertingą patirtį, pagerbiami gabūs mokiniai, skatinami kūrybingai dirbantys mokytojai). Išvardyti kiti švietimo kokybės užtikrinimo veiksmai: dėmesys tradiciniams renginiams, konkursams, mokytojų metodinių būrelių veiklos aktualumas ir aktyvumas.

Siekiant įgyvendinti vieną iš Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje apibrėžtų komponentų – formaliojo švietimo kokybės gerinimas – svarbūs yra susitarimai dėl formaliojo švietimo kokybės. Lietuvoje nėra suformuluota geros, sėkmingai, kokybiškai dirbančios mokyklos samprata, į kurią savivaldybės ir mokyklos galėtų lygiuotis kurdamos savo bendruomenės poreikius atitinkančią viziją. Apklausoje metu savivaldybių švietimo padalinių buvo prašoma pasidalyti sukaupta patirtimi, kuriant geros mokyklos sampratą. 2 (iš 6) savivaldybės pateikė veiklos pavyzdžių, kaip buvo siekiama bendrų susitarimų dėl geros (bendriausia prasme) mokyklos sampratos. Šiaulių miesto savivaldybė 2007–2008 m. m. vykdė mokinių, tėvų ir švietimo organizatorių apklausą „Kas yra gera mokykla?“, įvertinus demografinę situaciją mieste, teisinę bazę, reglamentuojančią švietimą, 2003 m. ir 2009 m. buvo nustatyti Optimalios mokyklos požymiai. Kauno miesto savivaldybės administracijos švietimo padalinio specialistų nuomone, gera mokykla yra ta, kuri pasiekia savo išsikeltus tikslus, optimaliai naudoja savo išteklius ir užtikrina procesų (kultūros vadybos, ugdymo ir mokymosi, pasiekimų, pagalbos mokiniui bei strateginio valdymo) kokybę. Savivaldybėje ypač daug dėmesio skiriama veiklai, orientuotai į geros mokyklos kūrimąsi: teikiama kryptinga ir nuosekli pagalba planuojant mokyklos veiklą, ją vertinant, analizuojant ir tobulinant.

Švietimo rezultato rodikliai

Labai svarbūs švietimo kokybės vertinimo aspektai yra švietimo rezultatai. Toliau pateikiami pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo ir valstybinių brandos egzaminų rezultatai.

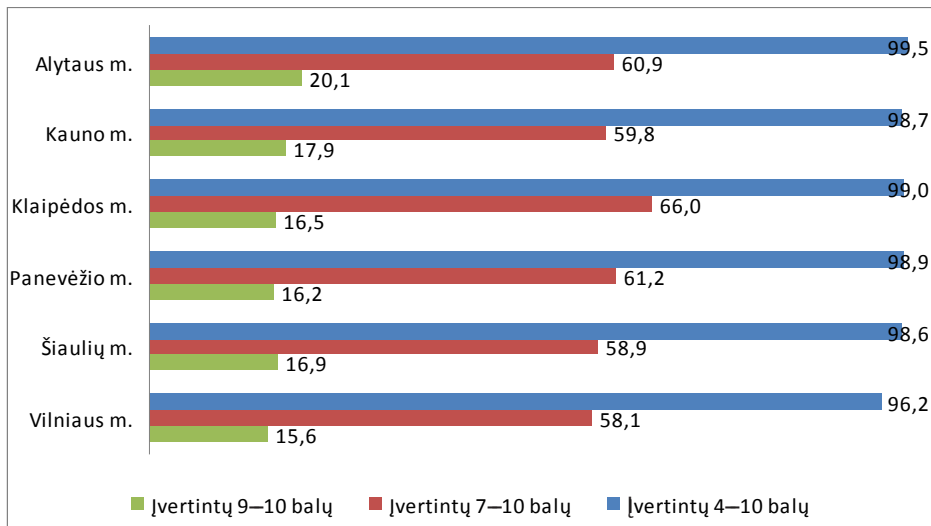
2012 m. pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo rezultatai

Nuo 2012 m. pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimai (PUPP) tapo privalomi. Apklausoje savivaldybių švietimo padalinių specialistai aukštai įvertino PUPP svarbą užtikrinant švietimo kokybę. Gali būti, kad aukštas PUPP įvertinimas iš esmės atspindi teigiamą nuostatą privalomam pasiekimų patikrinimo įvedimui. Privalomo PUPP būdu galima įvertinti visų pagrindinio išsilavinimo siekiančių mokinių pasiekimus ir teikti objektyvią informaciją mokyklai, mokiniams, jų tėvams apie pasiekimų lygmenį ir apie pagrindinio ugdymo kokybę.

Analizuojant PUPP rezultatus (7–9 pav.) matyti, kad rezultatai gana aukšti. Sėkmingai dalyvavusių lietuvių kalbos (gimtosios) ir matematikos pasiekimų patikrinimuose (įvertintų 4–10 balų) 10 klasės mokinių dalis didelė. Mažiausi yra lietuvių kalbos (gimtosios) (raštu) pasiekimų patikrinimo rezultatų skirtumai tarp savivaldybių. Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios vertės yra 3,3 proc. punkto. Matematikos pasiekimų rezultatų skirtumai tarp savivaldybių kiek ryškesni. Didžiausia ir mažiausia vertė skiriasi 6 proc. punktais. Didžiausias skirtumas tarp savivaldybių – rusų kalbos (gimtosios) (raštu) pasiekimų patikrinimo rezultatų (skiriasi 46,2 proc. punkto).

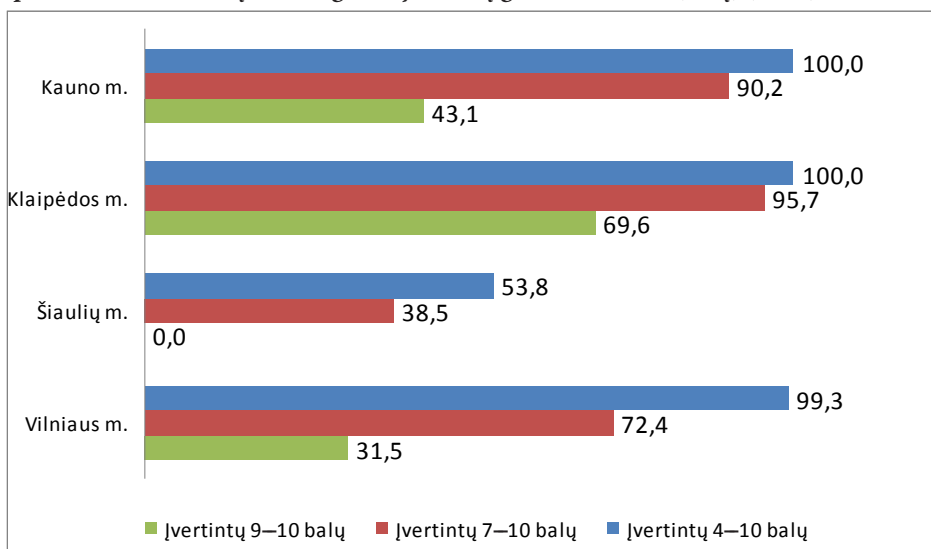
Informavimo apie ugdymo kokybę požiūriu rodiklis, parodantis aukštesniais balais įvertintų mokinių dalį, laikomas vertingesniu nei rodiklis, parodantis visų sėkmingai dalyvavusiųjų pasiekimų patikrinimuose dalį. 9–10 ir 7–10 balais įvertintų mokinių dalies santykiniai skirtumai tarp savivaldybių ryškesni. Pavyzdžiui, lietuvių kalbos (7 pav.) didžiausia vertė už mažiausią didesnę atitinkamai 14 proc. (7–10 balų) ir 29 proc. (9–10 balų), matematikos (9 pav.) – 25 proc. (7–10 balų) ir 48 proc. (9–10 balų).

7 pav. 10 klasės mokinių, sėkmingai dalyvavusių lietuvių kalbos (gimtosios) (raštu) PUPP, dalis (proc.)

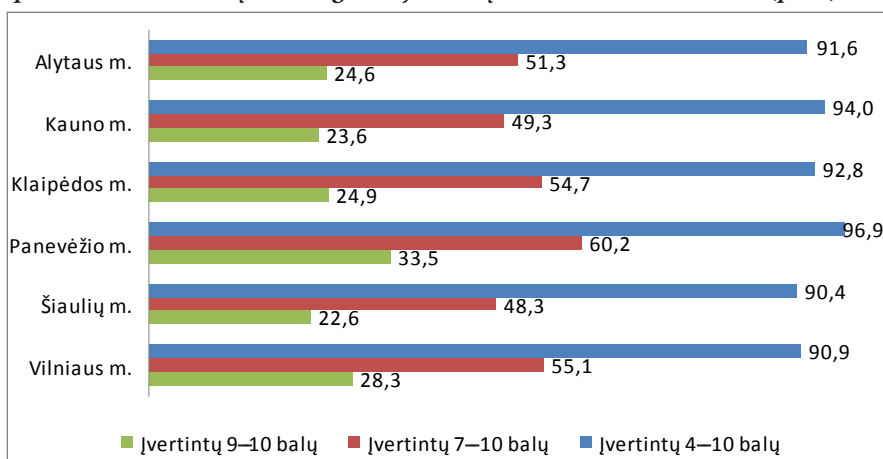
Duomenų šaltinis: NEC

8 pav. 10 klasės mokinių, sėkmingai dalyvavusių gimtosios kalbos (rusų) (raštu) PUPP, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: NEC

9 pav. 10 klasės mokinių, sėkmingai dalyvavusių matematikos PUPP, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: NEC

2012 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatai

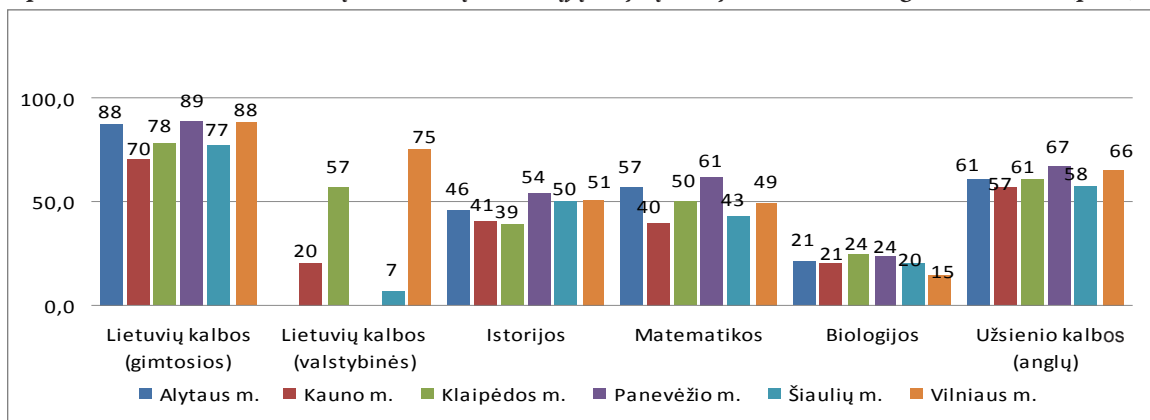
Iš valstybinių brandos egzaminų rezultatų galima gauti patikimos informacijos apie mokinių mokymosi sėkmingumą savivaldybėje. Švietimo kokybei pamatuoti rodikliai gali būti formuluojami keliais būdais. Dažniausiai skaičiuojama egzaminą išlaikiusiųjų abiturientų dalis nuo pasirinkusiųjų laikyti egzaminą. Tokiu būdu sužinome konkretaus egzaminą išlaikymo sėkmingumą. Skaičiuojant išlaikiusiųjų valstybinį brandos egzaminą mokinių dalį nuo bendro abiturientų skaičiaus galima sužinoti ir mokinių požiūrį į brandos egzaminą, ir tai, ar nėra ribojami mokinių pasirinkimai laikyti valstybinį brandos egzaminą. Vertinant pasirinkimų tendencijas, matyti, kad, be privalomojo lietuvių kalbos brandos egzaminą, populiariausi išlieka užsienio kalbos (anglų), matematikos ir istorijos valstybiniai brandos egzaminai.

Iš 10–15 pav. pateiktų duomenų matyti, kad skirtingai skaičiuojant rodiklius, valstybinių brandos egzaminų rezultatų pasiskirstymas tarp savivaldybių skiriasi. Pavyzdžiui, 10 pav. pateikti valstybinių brandos egzaminų išlaikymo rezultatai, skaičiuoti nuo visų savivaldybės abiturientų. Lyderiaujanti savivaldybė – Panevėžio, kur keturis valstybinius brandos egzaminus išlaikiusių abiturientų dalis yra didžiausia.

11 pav. pateikta valstybinius brandos egzaminus išlaikiusių abiturientų dalis, skaičiuota lyginant su laikusiųjų egzaminą skaičiumi. Čia skirtumai tarp savivaldybių gerokai mažesni.

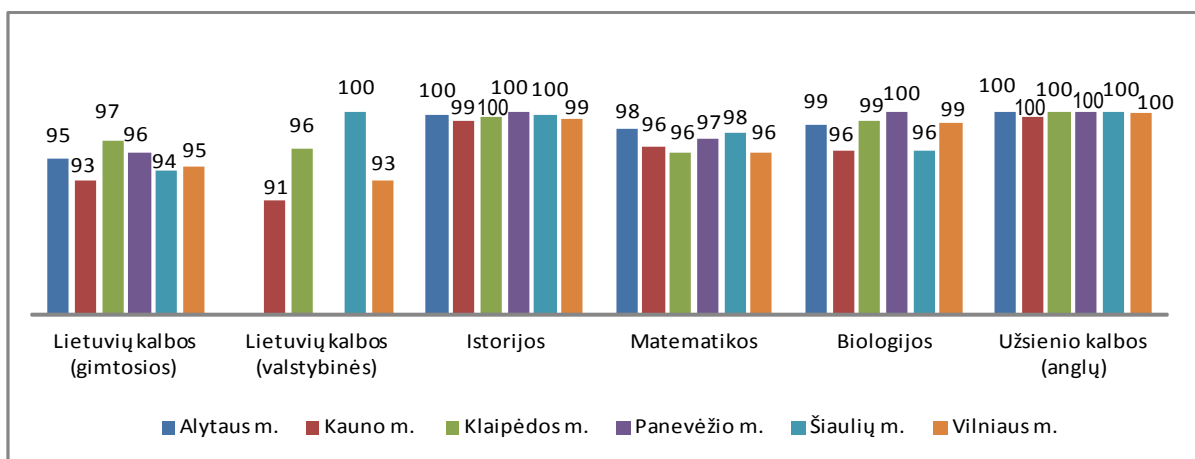
Kokybės vertinimo požiūriu informatyvesni aukštesniais balais įvertintų abiturientų dalies rodikliai. Bet kol kas nėra vienareikšmiško atsakymo, kaip skaičiuoti dalį – nuo egzaminą laikusiųjų ar nuo visų abiturientų. Todėl kyla būtinybė sukurti kompleksinį rodiklį – indeksą, kuris leistų įvertinti visą turimą informaciją apie valstybinių brandos egzaminų rezultatus.

10 pav. 2012 m. laidos abiturientų, išlaikiusių mokomųjų dalykų valstybinius brandos egzaminus, dalis (proc.) nuo bendro abiturientų skaičiaus

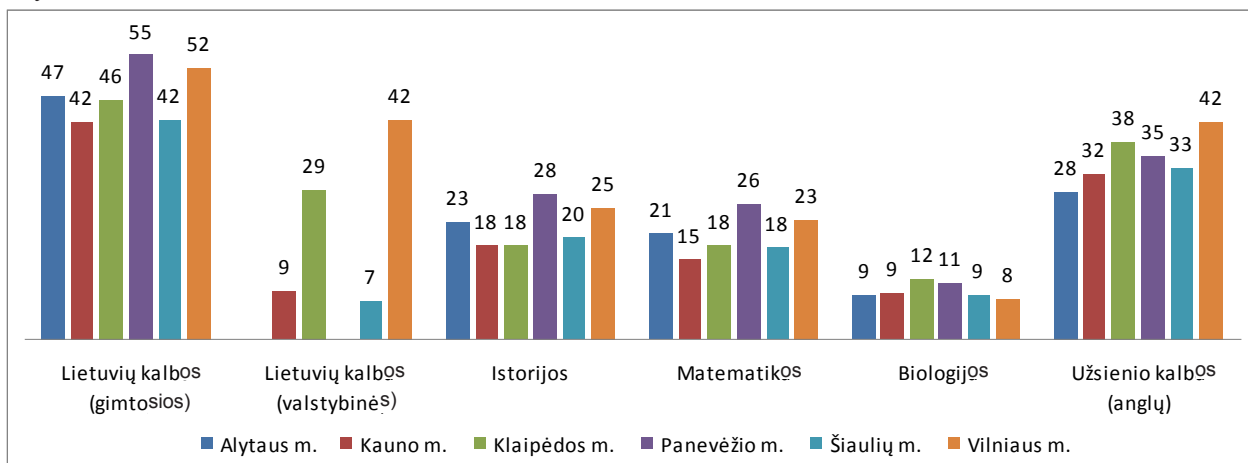
Duomenų šaltinis: NEC

11 pav. 2012 m. laidos abiturientų, išlaikiusių mokomųjų dalykų valstybinius brandos egzaminus, dalis (proc.), lyginant su laikusiųjų egzaminą skaičiumi

Duomenų šaltinis: NEC

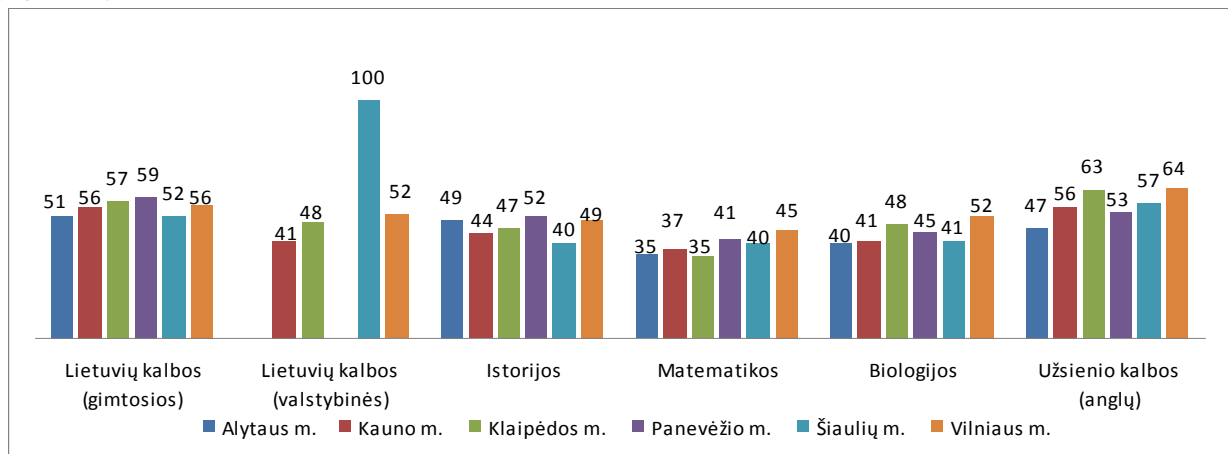
12 pav. 2012 m. laidos abiturientų, išlaikiusių mokomųjų dalykų valstybinius brandos egzaminus 50–100 balų, dalis (proc.) nuo bendro abiturientų skaičiaus

Duomenų šaltinis: NEC

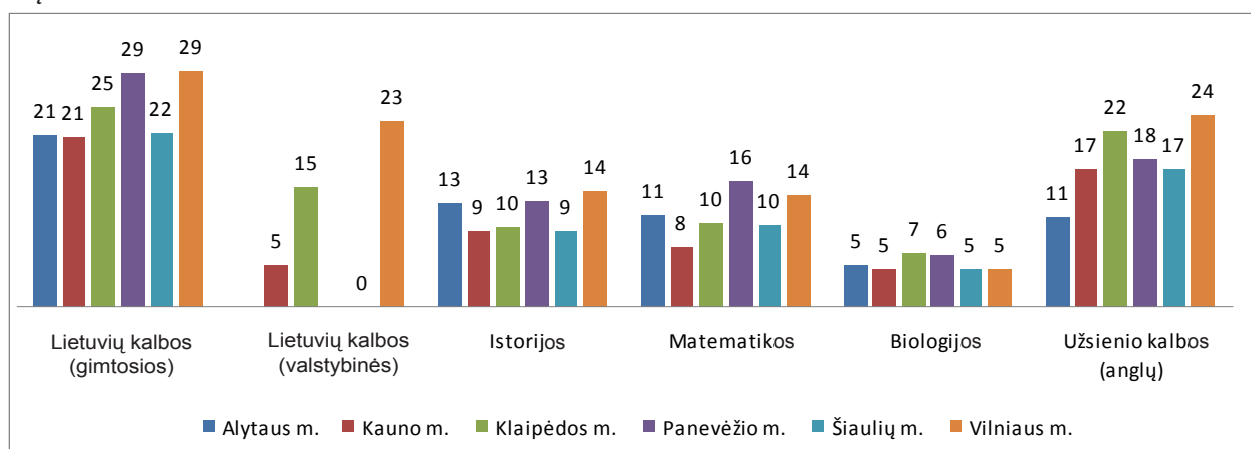

13 pav. 2012 m. laidos abiturientų, išlaikiusių mokomųjų dalykų valstybinius brandos egzaminus 50–100 balų, dalis (proc.), lyginant su laikusiųjų egzaminą skaičiumi

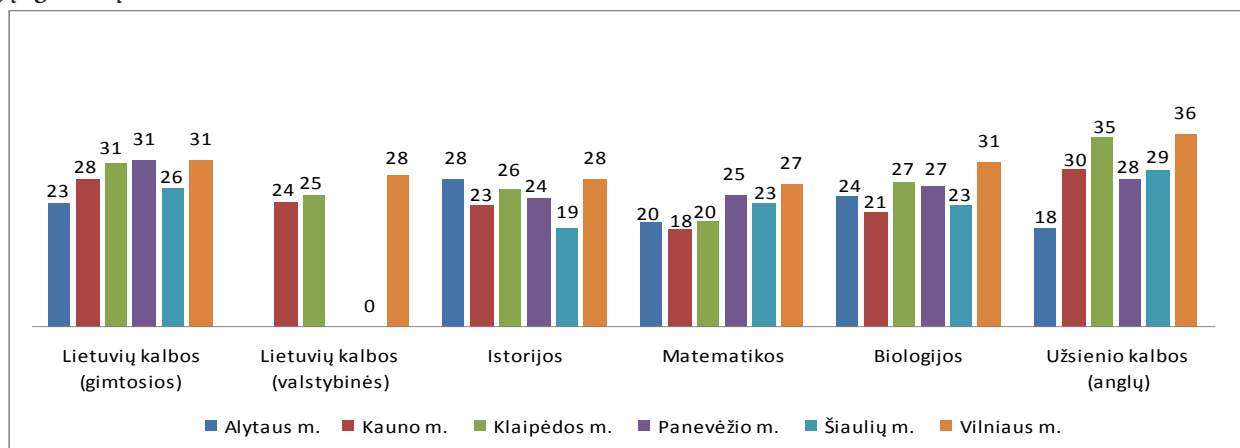
Duomenų šaltinis: NEC

14 pav. 2012 m. laidos abiturientų, išlaikiusių mokomųjų dalykų valstybinius brandos egzaminus 75–100 balų, dalis (proc.) nuo bendro abiturientų skaičiaus

Duomenų šaltinis: NEC

15 pav. 2012 m. laidos abiturientų, išlaikiusių mokomųjų dalykų valstybinius brandos egzaminus 75–100 balų, dalis (proc.), lyginant su laikusiųjų egzaminą skaičiumi

Duomenų šaltinis: NEC

Švietimo pasekmių rodikliai

2 lentelė. Abiturientų stojimas į profesinio mokymo įstaigas 2010 ir 2012 m.

Savivaldybė	2010 m.			2012 m.*		
	Abiturientų skaičius (gavo brandos atestatus)	Įstojo į profesinio mokymo įstaigas	Įstojusiųjų dalis proc.	Abiturientų skaičius (gavo brandos atestatus)	Įstojo į profesinio mokymo įstaigas	Įstojusiųjų dalis proc.
Alytaus m.	930	46	5,0	725	35	4,8
Kauno m.	4642	386	8,3	4170	321	7,7
Klaipėdos m.	2168	73	3,4	1804	73	4,1
Panevėžio m.	1532	56	3,7	1218	53	4,4
Šiaulių m.	1690	90	5,3	1554	80	5,2
Vilniaus m.	6503	349	5,4	5730	285	5,0
Iš viso:	17465	1000	5,7	15201	847	5,6

*preliminarūs 2012-10-01 duomenys

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Abiturientų, įstojusių į profesinio mokymo įstaigas, skaičius, lyginant 2010 m. ir 2012 m., kito nedaug – sumažėjo viena dešimtąja proc. dalimi. Stojančiųjų į profesinio mokymo įstaigas dalis 0,7 proc. punkto padidėjo Panevėžio ir Klaipėdos miestų savivaldybėse. Šiek tiek sumažėjo kituose didžiuosiuose miestuose (nuo 0,1 proc. Šiaulių m. iki 0,6 proc. Kauno m.). Daugiausia į profesines mokymo įstaigas įstojo Kauno m. abiturientų, mažiausiai – Klaipėdos m.

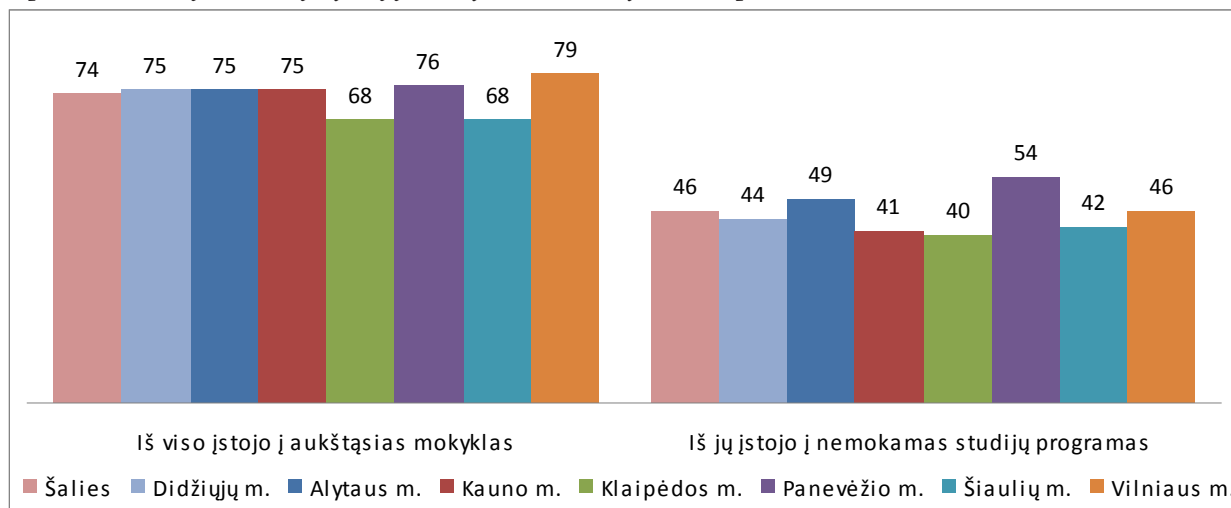
3 lentelė. Abiturientų, 2012 m. įstojusių į aukštojo mokslo studijas, dalis (proc.)

Savivaldybė	Iš viso įstojo į		Iš jų įstojo į nemokamas studijų programas	
	universitetus	kolegijas	universitetuose	kolegijoje
Alytaus m.	48,4	26,4	30,1	18,8
Kauno m.	57,5	17,2	29,8	11,2
Klaipėdos m.	42,9	24,9	23,1	16,6
Panevėžio m.	48,0	28,1	32,1	22,1
Šiaulių m.	46,7	21,0	27,2	14,6
Vilniaus m.	58,5	20,9	33,3	13,0

Duomenų šaltinis: LAMA BPO

Analizuojant 2012 m. abiturientų įstojimą į aukštojo mokslo studijas Lietuvoje (3 lentelė) matyti, kad įstojimo rezultatų pasiskirstymas tarp didžiųjų miestų savivaldybių skiriasi ir ne visada sutampa su įstojusių į nemokamas studijų programas pasiskirstymu, o būtent pastarasis rodiklis atspindi aukštesnius abiturientų pasiekimus. Iš pateiktų duomenų matyti, kad 2012 metais į kolegijas daugiausia abiturientų įstojo iš Panevėžio ir Alytaus miestų savivaldybių. Minėtų savivaldybių abiturientams atiteko ir daugiausia valstybės finansuojamų vietų. Daugiausiai įstojusių į universitetus abiturientų yra iš Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybių, o į nemokamas studijų programas – iš Vilniaus ir Panevėžio miestų savivaldybių. Aktyvesnį stojimą į aukštąsias mokyklas Vilniuje ir Kaune lemia ne tik didesnis aukštųjų mokyklų ir studijų programų skaičius, bet ir palankesnės sąlygos mokytis (studentams nereikia išvykti studijuoti į kitą miestą, tėvams mažiau kainuoja studento išlaikymas). 16 pav. pateikti duomenys apie abiturientų įstojimo į universitetines ir kolegines studijas rezultatus bei abiturientų dalies pasiskirstymas pagal įstojimą į nemokamas studijų programas.

16 pav. Abiturientų, 2012 m. įstojusių į aukštojo mokslo studijas, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: LAMA BPO

Išvados

Visos didžiųjų miestų savivaldybės siekia užtikrinti švietimo kokybę ir taiko gana skirtingus kokybės užtikrinimo būdus ir priemones. Dažniausiai savivaldybėse taikomi kokybės užtikrinimo būdai yra savivaldybės mokyklų veiklos priežiūra, išorinio mokyklų veiklos vertinimo inicijavimas, mokyklų konsultavimas.

5 (iš 6) savivaldybės mokyklų veiklos priežiūrą laiko svarbia švietimo kokybės užtikrinimo priemone. Mokyklų veiklos priežiūra vykdoma įvairiomis formomis, dominuoja planiniai ir neplaniniai patikrinimai ir mokyklų konsultavimas.

Mokyklų vadovų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimas ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas visose savivaldybėse laikomas labai svarbiu kokybės užtikrinimo veiksmu.

Savivaldybėse pagal išorinio vertinimo tvarką įvertintų mokyklų dalys yra skirtingos. Daugiau nei pusė mokyklų įvertinta tik dviejose savivaldybėse, kitose – nesiekia 50 proc.

Išoriniam vertinimui savivaldybėse mokyklos parenkamos atsižvelgiant į mokyklų tipus (siekiama tolygaus pasiskirstymo), vidurinio ugdymo programų akreditavimo mastus ir į mokyklų iniciatyvas.

Išorinio mokyklų vertinimo medžiaga panaudojama ne tik konkrečios mokyklos veiklai tobulinti. Apibendrinta savivaldybės mokyklų vertinimo medžiaga taikoma švietimo kokybei savivaldybės mastu įvertinti ir rengti švietimo strategiją.

Šiuo metu Lietuvoje nėra valstybės lygmeniu suformuluotos geros mokyklos sampratos, tačiau savivaldybėse siekiama rasti požymių, kurie liudytų esant kokybišką ugdymą.

Kokybės vertinimo požiūriu informatyvesni aukštesniais balais įvertintų 10 (2 gimnazijos) klasės mokinių ir abiturientų pasiekimų rezultatai.

Kol kas nėra visuotinio susitarimo, kuris rezultato rodiklis geriau parodo švietimo kokybę: skaičiuojant abiturientų dalį nuo laikusiųjų egzaminą ar nuo bendro abiturientų skaičiaus. Todėl kyla būtinybė sukurti kompleksinį rodiklį – indeksą, kuris leistų įvertinti visą turimą informaciją apie valstybinių brandos egzaminų rezultatus.

Svarbus kiekybinis švietimo pasekmių rodiklis – įstojusių į nemokamas studijų programas abiturientų dalis.